

Упражнение проводят на площадке для мини-футбола. Вратарь с мячом занимает место в штрафной площади. На противоположной стороне поля около боковых линий и перед штрафной площадью обозначаются три круга диаметром 2 м. Вратарь выполняет 6 бросков по указанным целям (по два броска в каждую). За попадание начисляют 1 очко. Затем к состязаниям приступает следующий участник. Игру можно усложнить, натянув на высоте 2 м над средней линией веревку (ленту). Побеждает вратарь, набравший больше очков.

6. Добить мяч головой

Упражняются два партнера. Один из них, встав на линии ворот в 4-5 м от боковой стойки, поднимает мяч над головой и резко бросает его вниз так, чтобы мяч после отскока опустился около 6-метровой отметки. В это время другой игрок, сделав рывок из-за штрафной площади, головой резко направляет отскочивший мяч в ворота. Партнеры периодически меняются ролями.

7. Игра в стенку

На расстоянии 1 м от штрафной площади (напротив одной из стоек ворот) устанавливают стойку. В 5 м от штрафной площади (против другой стойки) обозначают круг диаметром 1 м. Игрок А ведет мяч из глубины поля. Войдя в круг, он передает мяч в направлении к стойке так, чтобы он не доходил до нее примерно 1 м. В это время партнер Б резко стартует из штрафной площади к стойке, обегает ее со стороны боковой линии поля и в одно касание возвращает мяч на ход партнеру А. Тот сильно направляет мяч в ворота. Партнеры периодически меняются ролями.

8. Обводка стоек

На поле в 5 м от штрафной площади устанавливают стойку. Далее через каждые 1, 2 м еще три стойки. Игроки поочередно с центра поля ведут мяч к стойкам, обводят их змейкой и с линии штрафной бьют по воротам. Вратари периодически меняют друг друга. Упражнение можно видоизменить: стойки располагают по диагонали, соединяющей 6-метровую отметку и точку пересечения боковой и средней линий поля.

9. Мяч в кругу

На поле обозначают круг диаметром 12-15 м. Один из игроков с мячом располагается в центре круга, другие (без мяча) — равномерно с внешней его стороны. Центральной игроком низом передает мяч одному из партнеров. Тот возвращает ему мяч тем же приемом и т. д. Таким образом, в передачах участвуют все занимающиеся. Задача игроков, стоящих вне круга, при приближении мяча сделать рывок к мячу (внутри круга) и после этого, выполнить передачу. Суть данного упражнения в том, чтобы как можно дольше продержаться мяч, выполняя точные передачи. Упражнение можно упростить, разрешив занимающимся выполнять передачу после остановки мяча вторым касанием. Разработанный нами специальный комплекс упражнений был направлен на развитие двигательных качеств детей 12-13 лет, занимающихся футзалом.

ВЫВОДЫ

1. Проанализировав специальную и научную литературу по данной проблеме видно, что современное состояние проблемы обучения физического состояния детей 12-13 лет с помощью различных видов двигательной активности находится на низком уровне.

2. Рассмотрев физическое состояние детей 12-13 лет во время занятий футзалом было выявлено, что большинство упражнений, применяемых нами в ходе исследования с целью повышения физической подготовки юного футболиста, всесторонне воздействуют на организм: укрепляют мышечно-связочный аппарат, совершенствуют функции внутренних органов и систем, улучшают координацию движений и способствуют общему повышению уровня развития двигательных качеств, но в то же время каждое из них преимущественно направлено на развитие того или иного качества.

ПЕРСПЕКТИВЫ ДАЛЬНЕЙШИХ ИССЛЕДОВАНИЙ будут направлены на изучение влияния занятий футзалом на развитие физических качеств учеников старших классов основных медицинских групп с использованием информационных технологий.

ЛИТЕРАТУРА

1. Арестов Ю. М. Подготовка футболистов высших разрядов / Ю. М. Арестов, М. А. Годик. — М., 2007. — 127 с.
2. Годик М. А. Факторная структура специальной подготовленности футболистов // Теория и практика физической культуры / М. А. Годик, Е. В. Скоморохов. — 2007. — №7. — С. 14-16.
3. Блюдик В. С. Новое в тренировке юных футболистов // Теория и практика физической культуры / В. С. Блюдик. — 2005. — №8. — С. 40-41.
4. Монаков Г. В. Технічна підготовка футболістів.—Київ: Отчизна, 2000.— 123 с.
5. Платонов, В. Н. Теория и методика спортивной тренировки / В. Н. Платонов. — Киев, — М., 2005. — 320 с.
6. Селуянов В. Н. Проблемы технической подготовки в футболе: Монография / В. Н. Селуянов, М. П. Шестаков, С. Диас, М. Ферейра. — М.: ТВТ Дивизион, 2009. — 104 с.
7. Сергеев Г. В. Футбол (техника, обучение, тренировка) / Г. В. Сергеев, М. Чубаров. — М.: Просвещение, 2007. — 310 с.
8. Соломонко В. Футбол / В. Соломонко, Г. А. Лисенчук, О. Соломонко. — Київ: «Олімпійська література», 2005. — 136 с.

Тимо Є.В.

Національний університет фізичного виховання і спорту України

ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ ТА СКЛАДОВІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИВАТНИХ СПОРТИВНИХ КЛУБІВ З ФЕХТУВАННЯ

В роботі на основі системного аналізу досліджене проблемне поле, ретроспектива, узагальнено світовий досвід роботи приватних спортивних клубів з фехтування. Виокремленні передумови їх виникнення та розвитку, відмінні та схожі риси. Розкрита значущість діяльності приватних спортивних клубів у сучасному суспільстві. Синтез та узагальнення інформації дозволили зазначити, що формування спортивних шкіл та створення перших спортивних клубів — одна з

передумов створення приватних спортивних клубів, більша частина яких знаходиться на теренах Європи, зокрема в Італії, Франції, Іспанії, Великобританії. До основного спектру послуг сучасних приватних спортивних клубів з фехтування можна віднести: початкові тренування; класи для майстрів і національно конкурентоспроможних фехтувальників; приватні уроки; безкоштовні фехтувальні години; тренувальні табори тощо.

Ключові слова: фехтування, приватні спортивні клуби, школи фехтування.

Тымо Е.В., Предпосылки создания и составляющие деятельности частных спортивных клубов по фехтованию. В работе на основе системного анализа исследовано проблемное поле, ретроспектива, обобщен мировой опыт работы частных фехтовальных клубов. Выделены предпосылки их возникновения и развития, отличные и схожие черты. Раскрыта значимость деятельности частных спортивных клубов в современном обществе. Синтез и обобщение информации позволили отметить, что формирование спортивных школ и создание первых спортивных клубов - одна из предпосылок создания частных спортивных клубов, большая часть которых находится на территории Европы, в частности в Италии, Франции, Испании и Великобритании. К основному спектру услуг, предоставляемых частными спортивными клубами по фехтованию, можно отнести: начальные тренировки; подготовку мастеров и национально конкурентоспособных фехтовальщиков; частные уроки; бесплатные фехтовальные часы; турнирные и тренировочные лагеря для подготовки спортсменов.

Ключевые слова: фехтование, частные спортивные клубы, школы фехтования.

Тымо Е.В. Background of the components and activities of private sports fencing clubs. Annotation: The paper-based system analysis research problem field, retrospective generalized world experience of private sports fencing clubs. Isolating conditions of their emergence and development, different and similar features. Disclosed importance of private sports clubs in modern society. Synthesis and synthesis of information enabled noted that the formation of sports schools and creating the first sports clubs - one of the prerequisites for the establishment of private sports clubs. Analysis and synthesis of world experience of private sports clubs fencing shows that the largest number of sports clubs in fencing is on the territory of Europe, particularly in Italy, France, Spain and the UK. The basic range of services is provided in the contemporary international private sports clubs fencing include: initial training for young fencers, intermediate classes for athletes who are preparing to train and compete at national level classes for masters and national competitive fencers, private lessons help develop fencing in personal style and technique of fencing, fencing free hours where students engage in fencing with each other (sparring) and tournament and training camps for athletes training for key events.

Key words: fencing, private sports clubs, schools of fencing.

Постановка проблеми, аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літературних джерел свідчить, що фехтування є одним з найстаріших видів спорту, оскільки розвивалося безпосередньо з поєдинків, а далі процвітало і еволюціонувало, завдяки існуванню війн. В давнину відбувалися дуелі, як між двома противниками, так і між цілими арміями. Німецькі племена, що підкорили Римську Імперію, були першим народом що визнав поєдинок на мечях засобом звершення правосуддя або, способом порухуватися з кривдником [1]. Під німецьким впливом дуель поширилася по всьому християнському світу. За часів Карла Великого практикувався так званий «Божий Суд», коли перемога в поєдинку служила доказом правоти однієї зі сторін спору. Така практика зберігалася протягом усього середньовіччя, як невід'ємна частина лицарства. І лише в 1480 р. в Іспанії дуель вперше була заборонена законом (закон міста Толедо). Варто уваги, що найстаріший з відомих іспанських підручників з фехтування - «Трактат про зброю» Д. де Валера, написаний незадовго до цього (писався з 1458 по 1471 р.) [8]. Саме того часу фехтування отримало статус науки. Дещо пізніше, коли Іспанія стала однією з найбільш впливових країн в Європі, іспанські армії принесли школу фехтування в інші країни і, зокрема, на південь Італії, де воно поряд з юриспруденцією викладалося в університетах Болоньї та Венеції, в які тоді стікалися студенти з усієї Європи. Якщо наука фехтування зародилася в Іспанії, то в Італії вже зустрічається таке поняття, як великі школи фехтування, кожній з яких притаманні традиції і стиль. Ці традиції незабаром знайшли відображення у працях багатьох знаменитих майстрів [9]. Дослідження дозволяють зазначити, що сьогодні існує значна кількість публікацій, присвячених фехтуванню як виду спорту, особливостям формування «спортивних шкіл» у різних країнах; при цьому діяльність приватних спортивних клубів з фехтування залишається малодослідженим питанням, що обумовлює актуальність роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами або практичними завданнями. Дослідження виконано в рамках теми 0111U001714 «Історичні, організаційно-методичні й правові засади реалізації олімпійської освіти України», що розробляється відповідно до замовлення Міністерства освіти і науки України № 1241 від 28.10.11 р.

Мета дослідження полягає у тому, щоб на основі системного аналізу дослідити проблемне поле, ретроспективу, узагальнити світовий досвід роботи приватних спортивних клубів з фехтування, як складової розвитку цього виду спорту для подальшого використання отриманих результатів в вдосконаленні роботи приватних спортивних клубів з фехтування в країні.

Методи дослідження: аналіз літератури, документальних джерел; синтез і узагальнення; порівняння, зіставлення й аналогія; індукція, дедукція; системний підхід і структурно-функціональний аналіз.

Результати дослідження та їх обговорення. Аналіз та узагальнення спеціальної літератури та світового досвіду дозволяє зазначити, що сьогодні світовими лідерами, які мають історично сформовані системи фехтування є: Італія, Іспанія, Франція, Угорщина. Тому першим кроком нашої роботи було визначення, в історичному аспекті, особливостей формування «фехтувальних шкіл» у зазначених країнах, як однієї з передумов створення сучасних приватних спортивних клубів з фехтування. Термін Італійська школа фехтування використовується для опису двобою з моменту першого, зі збережених трактатів – «Квітка битви» (написаний Фіоре де Лібері приблизно у 1409 р.). Трактат описує особливості володіння такими видами зброї, як кинджал, короткий і довгий меч, спис. Цьому питанню присвячено і трактат «Мистецтво боротьби глadiatora» Філіппо Ваді (1482-1487 рр.) Дослідження свідчать, що значна група авторів того часу були прихильниками болонської школи.

Проте, були й інші – безпосередньо з нею не пов'язані: Камілло Агріппа, Джакомо Ді Грассі та ін. [5]. Загалом, італійське фехтування кінця XVII ст. ділиться на дві школи: болонську чи власне італійську, і неаполітанську. Незважаючи на різні погляди фахівців періоду 1696-1800 рр., дослідження свідчать, що стиль італійського фехтування був мало змінений за цей час.

Суперництво шкіл, певні соціальні аспекти призвели до байдужості до фехтування. Відродження інтересу до двобойів відбулося лише під час наполеонівських війн, з появою зацікавленості в усьому військовому. У 1861 р. за допомогою Національної академії фехтування, Неаполь, став центром навчання цьому виду спорту, а з часом Мілан, Ліворно, Рим також отримали славу важливих центрів професійного навчання фехтуванню [9]. У 1883 р. військове міністерство Італії обирає неаполітанський трактат Мазаньєлло Парізе офіційним планом нової школи фехтування. З того часу з'являється «класична школа італійського фехтування». Дослідження свідчать, що на даний момент в Італії працює понад 700 фехтувальних осередків різного рівня. Цей вид спорту вважається «національним» в країні, не лише через його історію, а й через неабиякі успіхи італійців на міжнародній арені. Починаючи з перших Олімпійських Ігор сучасності і по наш час, італійська команда – одна з найсильніших на світовій арені, постійно поповнюючи скарбничку новими нагородами. Ці фактори обумовлюють велику популярність виду спорту на батьківщині, та сприяють розвитку приватних спортивних клубів по всій країні [1, 2].

Аналіз літературних джерел свідчить, що історія фехтування у Франції починається в XVI ст. з прийняття італійського стилю фехтування. Зокрема, класична «французька школа» бере початок із закладання фундаменту Академії дю Руа Чарльзом IX в грудні 1567 р. У XVII ст. для навчання фехтуванню у Франції було розроблено правила, термінологію і описано систему підготовки майстрів. В середині XVIII ст. з'являється рапіра, як зброя для навчання. З XVIII ст. французька школа дотримується західноєвропейських стандартів. Поява класичного спортивного фехтування в XIX ст. є прямим продовженням французької традиції. Популярність виду спорту зумовила створення осередків де люди могли навчатись основам фехтування. Цілий світ фехтувальних залів "Саль де Армс" має глибоку історію. Сьогодні, фехтувальний двобій в атмосфері великих навчальних залів з картинами старих майстрів та історичною зброєю на стінах, приваблює молодь усіх соціальних класів. Деякі з них прийшли до фехтувальної школи, бо це було модно, деякі – з метою підтримати себе у гарній спортивній формі, але для більшості основним мотивом є можливість отримати досвід володіння спортивною зброєю. Одним з найстаріших закладів такого роду, що зіграв важливу роль у розвитку фехтування під час останньої чверті XIX ст. є паризький фехтувальний осередок – «Французька школа фехтування» – одна з найбільш відвідуваних шкіл, що мала попит серед аристократів, політиків та інших відомих особистостей, яких можна було побачити в клубі [3].

Дослідження свідчать, що сьогодні у Франції налічується понад 350 клубів з фехтування. Найбільша їх кількість знаходиться у центрі країни, найменша – на півдні. У Франції є як клуби з ім'ям та історією: «Родез» (1970 р.), «Вільно-Толозан» (1972 р.), «Левалуа» (1983 р.), «Блангак» (1986 р.), так і ті, які відкрились не настільки давно, але, дивлячись на результати осіб, що займаються, та на кількість членів клубу є досить успішними: «Лаваур» (1996 р.), «Фехтувальний клуб тулуза» (2010 р.), «Студентський фехтувальний клуб» (2006 р.) [4, 6]. Ще однією країною, яка має славу «батьківщини науки фехтування» є Іспанія. Аналіз доступної інформації дозволяє зазначити, що тут, на початку XX ст., з'являється власна унікальна школа фехтування, створена іспанським майстром доном Аделардом Санцем. Іспанці модифікували італійську поперечну нижню гарду таким чином, щоб при збереженні італійської жорсткості зброї можна було домогтися французької спритності. У деяких частинах Європи це має назву португальської рапіри. Ці три школи фехтування, які зараз відрізняються одна від одної досить незначно, є найбільш поширеними у світі. Італійська школа превалує в Італії, Угорщині, Австрії, Південній Америці та Німеччині. Французька – у Франції, Англії, США і в Центральній Америці. Іспанська – в Іспанії та Португалії. У кожній є свої великі майстри: такі, як Греко, Піні, Пессіна і Наді – в італійській; Кірхоффер, Мериньяк, Рю і Гаудіно – у французькій; Санц і Карбонель – в іспанській [3].

Усі ці фактори зумовлюють великий вплив саме італійської, французької та іспанської шкіл на розвиток сучасного фехтування в цілому. Логічним кроком у розповсюдженні виду спорту стало відкриття різноманітних фехтувальних клубів та гуртків по всьому світу. Наступним етапом наших досліджень було визначення особливостей діяльності провідних спортивних клубів з фехтування. Дослідження дозволяють зазначити, що одним із найпопулярніших та найуспішніших фехтувальних клубів сучасності є французький клуб «Левалуа», який відомий на весь світ значною кількістю чемпіонів різного рівня. Чемпіони світу, Європи та Олімпійських ігор не тільки в фехтуванні, а й у сучасному п'ятиборстві, є його справжньою гордістю. Історія клубу починається у 1983 р.; чисельність тих, хто займався фехтуванням становила 50 осіб. Зал знаходився у приміщенні гімназії Огюста. З ростом популярності клубу розширилась палітра послуг, зокрема запроваджено: фехтування для студентів, приватні тренування для дорослих, які раніше ніколи не займались цим видом спорту, художнє фехтування та дитячий фехтувальний гурток. Клуб переїхав у більш комфортне приміщення. Впродовж історії багато видатних спортсменів переходили під знамена «Левалуа», щоб продовжити вдосконалюватись у команді спортсменів та тренерів цього клубу. Сьогодні кількість членів клубу становить 555 осіб.

Як зазначають фахівці, клубу «Левалуа» вдалося в короткий час досягти великих успіхів та популярності, в першу чергу, за рахунок своїх видатних спортсменів, які спочатку стали чемпіонами національних змагань, а згодом і міжнародних [3, 7]. Популярність клубів в Італії зумовлена перш за все успішністю спортсменів-членів клубу. У відомих клубах «Римський фехтувальний клуб», «Фехтувальний клуб Леньяно», «Фехтувальний клуб Козенцо» та ін. членами є відомі атлети. Виховуючи покоління за поколінням італійські клуби не лише мають стабільно високі результати на Чемпіонатах Європи та Світу, а й зберігають стиль і тонкощі італійської школи на тренерському поприщі [4]. Оскільки в Італії фехтування один із найуспішніших з олімпійських видів спорту, це є фактором, що зумовлює високу кількість бажаючих їм займатись. Високі результати виконавців – запорука великої кількості клієнтів. Деякі з провідних італійських клубів, наприклад «Олімпійський фехтувальний клуб Пінероло», «Фехтувальний клуб Песарро» пропонують послуги людям із обмеженими можливостями [6]. Як свідчать результати дослідження у XX ст. завдяки популяризації фехтування та спорту взагалі фехтувальні клуби один за одним почали з'являтися не тільки на території Європи, а й в усьому світі. У різних країнах за основу брались італійська, французька та іспанська школи, що в свою чергу сприяло їх видозміненню, та появи інших фехтувальних шкіл. Вибір стилю та техніки викладання в тому чи в іншому осередку фехтування залежав безпосередньо від освіти тренера-викладача [2, 7].

Сьогодні фехтування є досить популярним видом спорту у світі, що в першу чергу, доступний для загалу завдяки розвинутій мережі приватних спортивних клубів, які представляють значний спектр спортивних послуг для осіб різного віку, статі, статусу, тощо. Перш за все слід зазначити, що більшість спортивних клубів з фехтування мають давню історію що налічує десятки років. Цей фактор обумовлює багаж досвіду співпраці з клієнтами та надання якісних послуг, зберігаючи традиції виду спорту. Досвід та традиції клубів, які тривалий час навчають фехтуванню зумовлюють наявність так званих «шкіл» в тому чи іншому регіоні, та запроваджують традиції викладання виду спорту, вдало залучаючи людей до занять фехтуванням. Переважна більшість клубів мають власний сайт, на якому викладені принципи роботи клубу; послуги, що надаються, та їх вартість; представлено тренерський склад; надано адресу та схему проїзду; наведено розклад тренувань. Також інформацію щодо клубів можна отримати завдяки соціальним мережам. Сьогодні в клубах існує великий спектр груп, що розділяються за рівнем навичок спортсменів, їх віком, станом підготовленості тощо. Більшість клубів повністю забезпечують займаючихся необхідним фехтувальним обладнанням, що дозволяє клієнтам отримати максимальне задоволення від тренувань, відчутти атмосферу суперництва та справжнього бою зі зброєю у руках. Якщо людина ніколи не займалась фехтуванням раніше, або має тільки початковий рівень, то як варіант, їй пропонується опція проходження одного з курсів, присвячених початківцям, що дозволяє навчитись азам виду спорту. Після проходження курсів, людина може спробувати себе у групі займаючихся більш високого рівня [7, 8]. В світі розповсюджена практика запрошення міжнародних тренерів – провідних експертів у своєму виді зброї. Також організуються навчальні табори за кордоном, «фехтувальні вихідні» у різних куточках «фехтувального світу»; реалізуються програми соціальної спрямованості. Узагальнення послуг, приватних спортивних клубів дозволяють виділити:

- початкові класи для юних фехтувальників;
- класи для учнів, що готуються тренуватися на конкурентному рівні;
- тренування майстрів і національно конкурентоспроможних фехтувальників;
- приватні уроки, що допомагають розвинути у фехтувальників особистий стиль і техніку фехтування;
- безкоштовні фехтувальні години, де спортсмени практикують фехтування один з одним;
- турнірні та тренувальні табори з метою підготовки спортсменів для ключових змагань;
- фехтувальні спортивні табори під час святкових періодів;
- дні народження для дітей, які люблять наслідувати своїх героїв.

Важливим є факт, що усі клуби за кордоном мають виключно приватний характер, без будь якої допомоги держави. Кожного клуб має власника, тренерський штаб, бухгалтера та інший необхідний персонал. Прибуток отримують від продажу абонементів на тренування та від індивідуальних уроків, що клієнти оплачують додатково. Розповсюдженою є програма допомоги з боку клубу сильним спортсменам, які захищають честь клубу на національних та міжнародних змаганнях. Відомі атлети досягають вершин під прапором клубу, тим самим роблячи йому неабияку рекламу та підвищуючи його імідж. Сам клуб, може з власних джерел забезпечувати спортсмена необхідним екіпіруванням, взяти на себе купівлю квитків та оплату проживання чи членських внесків на тих чи інших турнірах. В деяких клубах присутня навіть система виплати стипендій перспективним спортсменам за їх здобутки на змаганнях високого рівня. Приватні спортивні клуби є частиною національних федерацій. Це означає, що клуби зобов'язуються дотримуватися усіх правил які встановлені міжнародною федерацією фехтування, перш за все це дотримання загальної етики: всі члени клубів незалежно від віку, статі, етнічної приналежності, раси, релігії, сексуальної орієнтації, здатності чи нездатності, мають право на захист і є рівними в своїх правах та зобов'язаннях. Також усі клуби зобов'язані дотримуватись техніки безпеки, яка чітко зарегламентована міжнародною федерацією фехтування. Вона стосується екіпіровки та правил безпеки поведінки зі зброєю.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз літературних даних дозволяє зазначити, що сьогодні детально вивчено історію розвитку фехтування як виду спорту, описані особливості формування спортивних шкіл, при цьому діяльність приватних спортивних клубів з фехтування залишається малодослідженим питанням.
2. Синтез та узагальнення інформації дозволяє зазначити, що формування спортивних шкіл та створення перших спортивних клубів – одна з передумов створення приватних спортивних клубів.
3. Аналіз та узагальнення світового досвіду діяльності приватних спортивних клубів з фехтування дозволяє зазначити, що найбільша кількість спортивних клубів з фехтування знаходиться на теренах Європи, зокрема у: Італії, Франції, Іспанії, Великобританії.
4. Узагальнення інформації свідчить, що діяльність сучасних спортивних приватних клубів з фехтування спрямована на надання певних послуг, зокрема: проведення тренувань юних фехтувальників, занять з молоддю що готується конкурувати на національному рівні; класів для майстрів; проведення приватних уроків; проведення безкоштовних фехтувальних годин (частіш за все спарингів); організацію турнірів та таборів з метою підготовки спортсменів до ключових змагань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Boulenger M. Apologie du duel / M. Boulenger. – Paris, 1914. – 26 p.
2. Christoph J. The Secret History of the Sword: Adventures in Ancient Martial Arts / J. Christoph. – USA, Multi-Media Books, 1999. – 281 p.
3. Cohen R. By the sword / R. Cohen. – Paris: Modern Library, 2003 –560p.
4. Cutolo P. Materie Generali per l'Esame di Maestro e Istruttore di Scherma / Paolo Cutolo. – Napoli: Ed. Accademia Nazionale di Scherma, 2009. –138p.
5. Evangelista N. The Art and Science of Fencing Paperback / N. Evangelista.– Canada: Graw-Hill Education, 1999. – 296 p.
6. Gambaretti R. Scherma / R. Gambaretti. – Padova, 1990. – 235 p.
7. Lacaze P. En garde, du duel à l'escrime, Coll / P. Lacaze. – Paris: Découvertes, Gallimard, 1991. –27 p.
8. Pecoraro Pessina M. La scherma moderna / M. Pecoraro. – Roma, 1955.–49p.
9. Six G. Escrime, l'invention du sport, éditions des quatre chemins / Gérard Six. – Paris: La Presse enParle, 2007. –45 p.